

Van danken en dienen gesproken – J.J. Cremer

Handschrift: gedateerd 6 juni 1871. In bezit van de Koninklijke bibliotheek. 7 fol.

1e druk in: De liefde sticht: almanak voor 1872: uitgegeven door de Vereeniging tot verspreiding van stichtelijke blaadjes. Amsterdam: T. Kouwenaar, 1872. p. 73 e.v.

2e druk in: Kleine vertellingen: fabriekskind en werkman. Leiden, Noothoven van Goor, 1878. P. 154-160. Romantische werken: deel 3.

3e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [...et al.]: deel 2. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1888]. 6e druk. p. 145-150. Vijftig-cents-editie, no. 19.

4e druk in: Novellen en vertellingen: deel 2. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1889]. 7e druk. p. 145-150. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

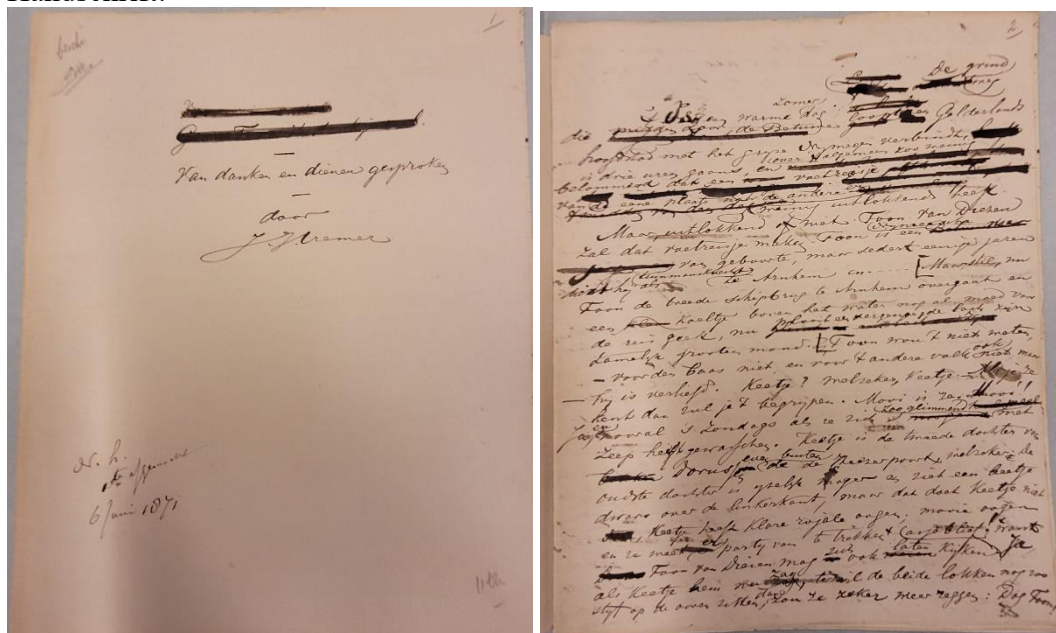
5e druk in: Kees Springer in en buiten de kerk : Van danken en dienen gesproken. Leiden: A.W. Sijthoff, [1907]. Leidsche herdrukken, no. 44.

6e druk in : Grietje op 't Heuningsarf, enz. elf novellen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [1909]. p. 50-55. Bibliotheek voor het Nederlandsche volk.

7e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et. al.]: deel 2. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij, [ca. 1917]. 7e druk. p. 145-150. Romantische werken (Rode serie).

8e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et. al.]: deel 2. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij, [ca. 1917]. 7e druk. p. 145-150. Romantische werken (Blauwe serie).

Handschrift:



„t'hoofd in zoo'n hitte naar Nijmegen te loopen. Te deksel, als ie zoo doorstapt, dan loopt hij den weg in derdehalf uur af, maar dan kon 't wel gebeuren ook, dat hem de gal over 't hart sloeg, en dan zou Keetje allemachtig weinig plezier in hem hebben.”

Aan den man in de tilburij kan Toon geen borrel of zoo iets kwijt worden. Hij denkt: dat is zeker een fijne, en wil er dus meer van weten. Aan een stuk land gekomen, waarop eenige lieden druk aan 't hooien zijn, zegt hij: „Die hebben den Zondag ook uit den Almanak gelaten.” „Natuurlijk,” zegt de voerman, als onze lieve Heer zelf ze waarschuwt tegen 't onweer, dat we vanavond te wachten hebben.” „Geen fijne!” denkt Toon en hij zegt:

„Precies, daar heb je de zaak; 't zou wel groote gekheid wezen, als ze, in plaats van te werken, naar de kerk gingen bidden, dat de Heer het regenwater zou tegen houden omdat het Zondag is. De Heer lacht wat met al dat gebed en gekwezel, zegt Jan Wilders. Jan Wilders is een kameraad van me, weet je, en ik zeg 't hem na: Onze lieve Heer gaat zijn gang. Krek als een aardappel of bloemkool naar de wet der natuur wast, zoo wassen wij ook — is 't nieuwaar? — Nee, Jan Wilders zegt: als 'en mensch werkt zooveel ie kan, dan het ie niks te bidden vooral niks te danken ook niet, want, zegt ie, de zon staat zelfs voor den koning geen verrel breedte vroeger op dan voor jou; en al dat je en afgescheien dominé bent en je zit onder een boom waar de bliksem mot inslaan, dan zeit ie genacht samen fuut!”

Van danken en dienen vernemen wij weinig. Alleen zoekt de voerman Toon aan 't verstand te brengen, dat hij niet behoeft te danken voor een beetje vuur asjeblijft, ten behoeve van zijn sigaar, en dat hij aan hem, voerman, geen dank schuldig is, omdat hij toch naar Nijmegen reed en niet expres voor Toon had ingespannen. Toon echter begrijpt dat niet; hij wil danken en dienen, natuurlijk uit het zoete gevoel, dat hij nu zoo makkelijk en zoo spoedig bij Keetje komt.

Aan de gierpont, waar 't paard nog niet aan gewoon scheen, gevoelt Toon iets kloppen „in de borst.” Ha! hij kon nu daar een dienstbewijs toonen ... Hij gaat loopen, met een oog in 't zeil, naast den kop van 't jonge paard.”

Ziet daar, als ge 't nog niet weet, *echten godsdienstzin en gezond godsdienstig leven!*

Toon komt eindelijk te land heel dicht naast Keetje achter het huis onder de linden op een bankje. Wat daar verder voorvalt, beantwoord geheel aan den titel van den Almanak: *De liefde sticht.*

Eindelijk gaat Toon biechten tegen Keetje: „Keetje, ik heb wat voelen prikken van binnen. Zeg, van danken en dienen gesproken, als wij metertijd uit één schotel de boerenmoes eten, wat doe jij dan als je 't op hebt?”

„Wel den mond afvegen en dan den grooten Heer danken.”

Arme modernen! roept onze ziel uit. Onder u zijn edele, goede menschen, maar gij begrijpt niet, dat gij wind zaait en storm maaien moet. Gij strijd tegen lichtzinnigheid en spotternij, en de wijze waarop gij over God en godsdienst, Bijbel en Christendom spreekt, is zoo lichtzinnig en spotachtig, dat gij van u zelve schrikken en walgen zoudt, als ge u zelve kendet en den ernst van leven en dood gevoeldet.

Als men stichten wil, moet men een fundament hebben, anders stort de stichting in. Stichtelijk geleuter geeft niets. De wijsgeerig godsdienstige begrippen van Jan Wilders zijn inderdaad modern, maar de taal van Wilders is wat ronder en gezonder dan die van een moderne dominé. Een hunner eigene poëten heeft gezegd:

Wat zich als stichtelijk aan komt melden,
Sticht ons maar zelden.

En zoo is het. De fundamentloze stichting van het modernisme zal eenmaal blijken niets anders dan gezichtsbedrog te zijn en in het niet verzinken. Van doornen leest men ook geen druiven. Maar vreeselijk zal de verwoesting zijn, die deze stichting zal achterlaten, ook op zedelijk gebied. Maar dan die arme, bedrogen zielen! Dan die ontzachtelijke eeuwigheid!

De liefde sticht.

Onder bovenstaanden titel gaf de vereeniging tot verspreiding van stichtelijke blaadjes een **almanak** voor het jaar 1872 in het licht, voor den geringen prijs van 10 cents. Een net, lief boekje op het oog, dat onwillekeurig vragen doet: kost dat maar een dubbeltje? In een kort voorbericht leest men: „De vereeniging die dezen **Almanak** uitgeeft, tracht, blijkens haren naam, in de eerste plaats door verspreiding van stichtelijke blaadjes, en voorts door de uitgave van dezen **Almanak**, het hare te doen om rechten godsdienstzin en gezond godsdienstig leven te wekken en aan te kweeken. Hare beginselen zijn de zoogenaamd *moderne*.”

Provinciale Drentsche en Asser courant, 12 januari 1872:

In een Betuwsch novelletje toont *J. J. Cremer* weer, hoe hij weet te schilderen met de pen, en hoe hij de eenvoudigste dingen kan zeggen, op een toon en in een vorm, die den lezer attentie afdwingt. Hij schildert in een Arnhemsch tuimansknecht iemand van een open, edel en voor goede indrukken vatbaar karakter, tegenover een ander (zooals er velen zijn), die *bij* alles en *voor* alles even koel blijft en zonder eenige hoogere geestdrift daar heen leeft, — »fillesofen van den kouwen grond; kropsla zonder hart”, zegt de tuimansknecht zeer karakteristiek.

De levensbode, 1872:

Van danken en dienen” vertelt ons de betuwsche novellenschrijver een en ander, in een aangenaam tafereeltje, doch verwacht de loffelijke stemming van een blijmoedig en dankbaar hart met het “gebid en

gekwezel", waartegen hij den tuinmansknecht, zijn held, op ploertentoon laat uitvaren. Het stukken van ongenoemde hand over "het geloof en de geloofsvormen", gaat zelf aan die vormen mank, hoe juist en aanneemlijk, dit daargelaten, de slotsom zij: "daar is een edeler arbeid dan hartstochtelijk getwist over geloofsbegrippen. We kunnen arbeiden aan de uitbreiding van het rijk van Jezus" (versta: *het rijk der liefde*), "dat niet het meest, niet in de eerste plaats" — neen, *in 't geheel* niet — "door orthodoxe of vrijzinnige redevoeringen en twistgesprekken, maar het allermeeft door daden, die getuigen van zelfverloochenende toewijding en dienende liefde, bevorderd wordt."

Winschoter courant, 21 november 1884:

Hof hem tot 5 jaren correctioneele gevangenisstraf.
 † EZINGE, 19 Nov. Op Woensdag, den 3 Dec. ek., zal hier, vanwege de rederijkerskamer «A. L. T. O.» een wedstrijd in 't reciteeren gehouden worden. Niet minder dan 14 sprekers, waaronder vele prijswinnaars, hebben zich daarvoor aangemeld, n.l. de h.h. T. Ufkes, van Winschoten, met: *Aan den Mont-Blanc*; J. F. Dreise, van Niehove, met: *Het Paradijs en de Peri*; J. Boer, van Winsum, met: *Eduard III voor Calais*; J. C. Mekel, van Winsum, met: *De Blindgeborene*; W. W. Braam, van Oldehove, met: *De Mijnwerkersweduwe*; E. Dijksterhuis, van Grijpskerk, met: *Harmen Baal*; D. Hesse, van Aduard, met: *De Dienstmeid*; G. J. Vinckers, van Westerlee, met: *Bach te Dresden*; E. Meijer, van Oldehove, met: *Des Zwervers weerkomst*; M. Juursema, van Niezijl, met: *Op het slagveld*; C. Kühn, van Groningen, met: *Het Jurkje*; L. Wiersum, van Eenrum, met: *Van Danken en Dienen* gesproken; H. Buining, van Grijpskerk, met: *Eduard III voor Calais*; en A. Uiterdijk, van Grijpskerk, met: *Poëzij*. De commissie van beoor-

De werkmansbode, 12 februari 1887:

Voor een zeer talrijk gehoor had Donderdagavond de 10e Voordracht door den heer L. J. Jordaan plaats in het lokaal „De Amsterdamsche Werkmansbond“.

De voorzitter, de heer J. Weelink, opende de bijeenkomst met een woord van welkom, waarna hij de gelegenheid gaf aan den geachten spreker tot het vervullen van zijne belangelooze taak. Spreker koos hierna tot onderwerp: 1o. „De Tooneelspeler en zijn kind“; 2o. „Van danken en dienen gesproken“, door J. J. Cremer; 3o. „De Heks ien de Betuw“, een beriemd vertelsel door B. van Meurs; 4o. „Een pleizirige nacht“, door Justus van Maurik Jr.; 5o. „Waarom de mottige niet kwam“; 6o. „Een zenuwachtig man voor den Commissaris.“

Haaksbergen, 17 februari 1887:

17 februari 1887 te bekende plaats en uur

Opkomst:

Zowel heren als dames waren trouw opgekomen en gingen zeer voldaan huiswaarts.

Voordrachten:

J.H. Wisselink, 'Een koude dag' van H. de Veer

Overbosch, 'Heldenmoed' van Hofdijk

Hulst, 'Van danken en dienen gesproken'

Provinciale Drentsche en Asser courant, 30 januari 1891:

Eelde, 27 Jan. De tweede vergadering van ons Plaatselijk Nut, met dames, die in de maand December moest worden gehouden, maar toen door het overlijden van onzen Koning was uitgesteld, had gisteravond in het familie-hotel van den heer Kraak te Paterswolde plaats.

Na het openen der vergadering door den president en het lezen der notulen van de vorige vergadering door den secretaris, werd het woord gegeven aan den heer J. Hesselink Az., die zijn gehoor vergastte op »De trekschuit in Stad en Lande» door mr. E. van Loon, en »Een kijkje te Groningen in de revolutiedagen van 1795» door M. G. de Boer.

Beide stukken werden met genoeg gehoord en het krachtig applaus bewees dat men zeer voldaan was.

Ook de bijdrage van den heer W. Hesselink »Van danken en dienen gesproken» en van den heer Hekman »De Japansche steenhouwer» voldeden zeer goed, zoodat ook deze avond weer eene genotvolle en gezellige kon genoemd worden. Eer men er aan dacht was hij verstreken en wees de klok het sluitingsuur aan. Prettig gestemd keerden de leden, die wel wat

Nieuwe Veendammer courant, 13 februari 1892:

* **Borger**, 10 Febr. Heden avond had op de zaal van den logementhouder H. Smit alhier de derde en laatste wintervergadering van het nuts-departement plaats. Ditmaal traden alleen leden van het departement als sprekers op. Het eerst de heer mr. J. D. Dibbits, met een vers van J. v. Beers, getiteld: „Aan het kerkportaal.” De tweede spreker, de heer K. H. ten Hoor, gaf eene novelle van Cremer ten beste, getiteld: „Van danken en dienen gesproken.” De derde spreker,

De sleutel 1897: (bloemlezing).

VAN DANKEN EN DIENEN GESPROKEN.

't Is een warme zomerdag. De grindweg, die midden door de Betuwe loopt en Gelderlands hoofdstad met het grijze Nijmegen verbindt, is drie uren gaans en over 't algemeen zoo weinig belommerd, dat een voetreisje van de eene plaats naar de andere weinig uitlokkends heeft. Maar, uit-

Nieuwsblad voor den boekhandel, 31 december 1907:

Herdrukken, Leidsche. Leiden, A. W. Sijthoff. 8°. [185 × 13]. Per nr. *f* - 10

44. CREMER, J. J.: Kees Springer in en buiten de kerk. — **Van danken en dienen** gesproken. — Tonen in den nieuwjaarsmorgen -. (64 blz.).

Algemeen handelsblad, 17 januari 1908:

Herdrukken, Leidsche. 44. Cremer (J. J.), Kees Springer in en buiten de kerk. — **Van danken en dienen** gesproken. — Tonen in den Nieuwjaarsmorgen. (64 blz.). 45. Keller (G.), De geschiedenis van een dubbeltje. — Een misverstand. Leiden, A. W. Sijthoff. 8o. (63 blz.). Per no. *f* 0.10.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt op 11 december 2023.